

بصیرت ، درس مهم عاشورا برای منتظران

یکی از درس های مهم عاشورا که ویژگی یاران حضرت امام حسین(ع) و یاران حضرت مهدی(عج) است و بایستی سرلوحه منتظران قرار گیرد، بصیرت است. بصیرت یکی از خصلت های ستودنی حضرت عباس(ع) است که در زیارت ایشان و در وصفی که حضرت سجاده(ع) از ایشان دارد، به آن تاکید شده است: «کان عمنا نافذ البصیره؛ عمومی ما، اهل بصیرت بود». «بصیرت به معنای ورود دقیق و آگاهانه است». بصیرت جلوه هایی دارد که به برخی از آنها اشارتی می شود.

امام شناسی

معرفت به امام در اوج جلوه های بصیرت است. منتظر، وقتی جایگاه بی بدیل ولی خدا را دریافت که سخن و رفتار او نشانهٔ الهی دارد و رفتار او باذن و ادارهٔ الهی است جز بر مسیر الهی نمی گوید و نمی رود؛ چون فهمید ولی خدا، تنها راه هدایت است نه یکی از راه ها و کشتی نجات امت است که جز همراهی با آن، طوفان بلاست و غرق شدن هرچند اگر پسر نوح باشی با کشتی و نوح اگر نباشی غرقی؛ آن گاه خود را با تمام وجود همراه ولی خدا می کند با تمام وجود به او عشق می ورزد، عشقی آگاهانه به ولی خدا که مهربان و دلسوز است و جز او راهی به هدایت نیست. پس باتمام وجود خود را تسلیم راه و مسیر او می کند.

زمان شناسی

آنکه زمان و زمانه خود را بشناسد، دچار تردیدها و سردرگمی نخواهد بود. حضرت امیرالمؤمنین(ع) به فرزندش فرمود: «عاقل بایستی که ... اهل زمان خود را بشناسد».[۱]

یار امام حسین(ع) و یار حضرت مهدی(ع) و منتظر واقعی، اهل بصیرت است. چون بصیرت دارد و در حد توان شناخت به امام و جایگاه بی بدیل او دارد؛ در می‌یابد که چرا ولی خدا «صلح حدیبیه» را می‌پذیرد و آنگاه بر او نمی‌آشوبد و بر او اعتراض نمی‌کند. فهم اینکه ولی خدا به دنبال حفظ دین است. روزی دین با شهادت او حفظ می شود و روزی با عدم شهادت او و ماندن و تحمل کردن اذیت و آزارها، روزی حفظ دین با شهادت حسین(ع) است و روزی با آتش بس امام حسن(ع) و باقی اهل‌بیت(ع) تا مهدی(عج) که عمری تحمل می کند و روزی ظهور می نماید.

دشمن شناسی

دشمنان امام و حقیقت و خوبی‌ها – آنان که ارزش‌ها را به مسلخ می‌برند و با خرافه‌سازی و بدعت‌سازی و تحریف، پلیدی‌ها را به جای دین و به جای هادیان قرار می‌دهند – دلسوزان دین و ولایت را دشمن و دشمنان دین و اهل‌بیت را دوست معرفی می‌کنند. شهیدان و مجاهدان میدان‌های مختلف تاریخ از جمله انقلاب اسلامی را ناجوانمردانه، بیگانه از دین و مسیر اهل بیت(ع)، حسین(ع) و مهدی(عج) معرفی می‌کنند.

آینده‌نگری و برنامه‌ریزی

حرکت برای ظهور و زمینه‌سازی ظهور بدون برنامه‌ریزی معنا ندارد. بدون آینده‌نگری و برنامه ریزی انتظار، ادعایی بیش نیست و منتظران واقعی خستگی ناپذیر، پنهان و آشکارا در تلاش و کوششند.

۱- بحارالانوار، ج ۶۸، ص ۳۰۷.

محمد صابر جعفری، سایت مرکز تخصصی مهدویت- قم

آموزه‌هایی از اربعین

فرازهایی از زیارت اربعین

اربعین روز پایان حیرت و سردرگمی و بهت و ضلالت است. اربعین، روز باز کردن چشم‌هاست که در زیارت اربعین می‌خوانیم: *وَ بَدَلْ مَهْجَتَهُ فَبِکَ لَیْسَتُنْقِذَ عِبَادَکَ عَنِ الْجَهَالَةِ وَ حَیْرَةِ الصَّلَاةِ؛* حسین(ع) خونس را در راه تو بخشید تا بندگان را از جهالت و سردرگمی گمراهانه رها کند. در زیارت نامه‌ی اربعین می‌خوانیم: *قَدْ تَوَازَرَ عَلَیْهِ مَنْ عَرَّثَهُ الدُّنْیَا وَ بَاعَ حَظَّهُ بِالْأَزْدَلِ الْأَدْنَى وَ شَرَى آخِرَتَهُ بِالْتَّمَنِ الْأَوْکِیْسِ وَ تَغَطَّرَسَ وَ تَرَدَّى فِی هَوَاهُ وَ أَسَخَطَکَ وَ أَسَخَطَ نَبِیَّکَ وَ أَطَاعَ مِنْ عِبَادِکَ أَهْلَ الشَّقَاقِ وَ الثَّقَاقِ وَ حَمَلَةَ الْأَوْزَارِ الْمُسْتَوْجِیِبِ النَّارَ فَجَاهَدَهُمْ فَبِکَ صَابِرًا مُحْتَسِبًا حَتَّى سَفِکَ فِی طَاعَتِکَ دَمُهُ؛* در آن روز تاریخ‌دلانی مقابل حسین(ع) ایستادند که فریب خوردگان دنیا بودند و به فروترین و بی‌ارح‌ترین بها خود را فروختند و آخرت خویش را از سر غرور و حماقت به اندک قیمتی به حراج و تاراج سپرده بودند. فریب خوردگانی که واژگون در چاه هوس‌ها افتاده و خشم حسین(ع) و پیامبر(ص) را برانگیخته و به پیروی از بی‌ابرویان و دورویان، جهنم بردوش گرفتند و خون حسین(ع) را که صورانه و عاشقانه مجاهدت می‌کرد ریختند و حرمت حرمش را نا مردانه شکستند. لعنت و وبال آمیز و سنگین بر آنان باد. اربعین روز برائت و بی‌زاری از این خصلت‌هاست. روز نفرت و بی‌زاری از هواپرستی، خود پرستی و دنیا پرستی است. اربعین روز دیدن ناکامی دنیا زدگان است. روز فهم قیمت انسان. اربعین، درک حظی است که باید از آخرت ببریم و این درک و حظ، بی خط کشیدن بر دنیای فریبناک ممکن نیست.

منبع: آینه در کربلاست، محمدرضا سنگری، ص ۷۵۵-۷۵۴.

نوحه اربعین

آمدم کربلا	زیر باران بلا
گواهی بر غربیی‌ام حسین	خسته، افتادم ز پا
گواهی بر غربیی‌ام حسین...	گواهی بر غربیی‌ام حسین...
***	***
گریه کردم چهل شب بی سحر برایت	مانده‌ام با غروبی از لاله های بی سر
گریه کردم بر این سر از بدن جدایت	مانده‌ام با تنی کبود و بدون معجر
گریه کردم به غربت سرخ نینوایت	ارث مادر به دخترش می‌رسد برادر
در هجوم شعله‌ها	از غروب نینوا
می گذازم بی صدا	تا طلوع این عزا
گواهی بر غربیی‌ام حسین...	گواهی بر غربیی‌ام حسین...
***	***
ماه من خیزران به روی لبت نشسته	از سر نیزه دیده‌ای بی قرارم را
قلب من نه، که قلب اهل حرم شکسته	صورت زخمی مرا، بغض جاریام را
تا که تسبیح پیکر تو ز هم گسسته	دانه دانه به گونه اشک اناریام را
از غروب نینوا	در هجوم شعله‌ها
تا طلوع این عزا	می گذازم بی صدا
گواهی بر غربیی‌ام حسین...	گواهی بر غربیی‌ام حسین...
***	***
بر سر نیزه کهف غم خوانده‌ای	سایه گسترده‌ای به روی سرم برادر
برایم	مانده‌ام بین قتلگاه و حرم برادر
روضه از مشک و از علم	کاروانی ز غصه می‌آورم برادر
خوانده‌ای برایم	زیر باران بلا
ای برادر بخوان که کم	خسته، افتادم ز پا
خوانده‌ای برایم	گواهی بر غربیی‌ام حسین...
	■ شاعر: حسین سنگری

معرفه"حجاب" به عنوان يك "معروف"

ای پیامبر! به همسرانت و دخترانت و همسران کسانی که مؤمن هستند بگو: چادرهایشان را بر خود فرو پوشند انا بدن و آرایش و زیورهایشان در برابر دید نامحرمان قرار نگیرد. / این [پوشش] به اینکه ابه عفت و پاکدامنی [شناخته شوند نزدیک‌تر است، و در نتیجه از سوی اهل فسق و فجور] مورد آزار قرار نخواهند گرفت و خدا همواره بسیار آمرزنده و مهربان است[احزاب/۵۹].

در شماره‌های پیشین روز دهم، گفته شد که از مهم‌ترین وظایف هر فرد مسلمان امر به معروف و نهی از منکر است که انجام درست این وظیفه دینی شرایط و لوازمی دارد. شناخت معروف‌ها و منکرها یکی از این شرایط می‌باشد. حفظ حجاب از مهم‌ترین معروف‌هایی است که زنان مسلمان ملزم به رعایت آن می‌باشند.

در آیه ۵۹ سوره احزاب به پیامبر(ص) توصیه شده که به همسران و دخترانت و زنان مؤمنین بگو روسری‌های بلند خود را بر خویش فرو افکنند تا شناخته نشوند و مورد آزار قرار نگیرند.

در اینکه منظور از "جلباب" در این آیه چیست مفسران ارباب لغت چند معنی برای آن ذکر کرده‌اند اما بیشتر به نظر می‌رسد که منظور پوششی است که از روسری بزرگتر و از چادر کوچکتر است چنان که نویسنده "لسان العرب" روی آن تکیه کرده است.

و منظور از " یدنین" (نزدیک کنند) این است که زنان محفوظ دارد، نه اینکه آن را آزاد بگذارند به طوری که گاه و بیگاه کنار رود و بدن آشکار گردد.

به طور کلی تاریخ حجاب به آفرینش اولین موجودات روی زمین یعنی آدم و حوا بر می‌گردد و فراز و نشیب‌های بی‌شمار تاریخ، قدرت محو آن را نداشته است؛ یعنی مسئله‌ی حجاب با ابلاغ اولین دین از جانب خدا برای بشریت چه مرد و چه زن،

اُریدُ أَنْ أَمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ

با تفاوت‌هایی آورده شده و مقید به آخرین دین یعنی اسلام نیست. و حفظ پوشش در میان سایر ملل قبل از اسلام نیز وجود داشته. حجاب تنها دستور اخلاقی بیان شده از جهت ادیان نمی‌باشد. بلکه قانون طبیعی حیات و روشی است که شأن و کرامت انسانی را پاسداری می‌کند. فلسفه‌ی پوشش عواملی از قبیل: **ارزش و احترام زن در جامعه، ظرایف آفرینش وجودی زن نقش حساس او در خانواده و جامعه، استحکام پیوند خانوادگی، حفظ سلامت اخلاق جامعه و مصونیت زن از دسترس هوس بازان می‌باشد.**

قرآن جهت ارزش حجاب، زنان بهشتی را به مروارید محبوب در صدف تشبیه نموده و در آیات ۳۰ و ۳۱ سوره نور و ۵۹ سوره‌ی احزاب به زنان مومنه دستور می‌دهد که حجاب خود را به‌طور کامل رعایت کرده و از تبرج و خودنمایی پرهیز کنند.^۱

در روایت است که پیامبر اکرم(ص) فرمود:

زن بی حفاظ زمانی که از منزل خارج شود شیطان او را احاطه می‌کند.^۲ و در جای دیگر می‌فرماید:

زکات زیبایی، عفت است.^۳

و چنین است که در زندگی سرور زنان عالم، زهرای مرضیه(س)، اولین و مهم‌ترین مسئله‌ای که دیده می‌شود، در کنار انجام وظایف مهم و خطیر اجتماعی، رعایت حجاب و عفاف در بالاترین سطح آن

است؛ یکی از زیباترین نمونه‌ها زمانی است که فاطمه(س) قصد دارد برای بیان خطبه فدک به مسجد برود، در روایت آمده است که: چون ابی بکر تصمیم گرفت که فدک را از فاطمه(س) بازگیرد و این خبر به آن حضرت رسید پارچهای (مقنعه) را به سر و صورت و گردن خود پیچید و لباسی که از فرق تا قدم او را می‌پوشانید (چادر) بر

نصایح امام حسین(ع)

لا تتکلف ما لا تطیق، ولا تتعرض لِمَا لا تدرک، ولا تعتدّ بما لا تقدر علیهِ، ولا تنفق إلا بقدر ما تستفید، ولا تطلب من الجزاء إلا بقدر ما صنعت، ولا تفرح إلا بما نلت من طاعة الله، ولا تتناول إلا ما رأیت نفسک له أهلا.

امام حسین(ع) فرمود: آنچه را طاقت نداری، به عهده مگیر؛ به آنچه نخواهی رسید، مپرداز؛ به آنچه قادر نیستی، وعده مده؛ جز به اندازه ای که سود می‌بری، هزینه مکن؛ پاداش، جز به اندازه کارکرد خویش، مغواه؛ جز به فرمانبرداری از خدای سبحان که به دست آورده‌ای، شادمان مشو و جز آنچه که خود را برای آن شایسه می‌بینی، دریافت مکن.

فرهنگ جامع سخنان امام حسین(ع)- ص -۸۴۴ ح ۸۸۱

بدن خود قرار داد و همراه با گروهی از خدمتکاران و زنان خویشاوند خود به طرف مسجد حرکت کرد (تا در میان زنان مشخص نباشد) و آن چنان عبا به سرافکنده بود که دامن آن روی زمین کشیده می‌شد و به زیر قدمش می‌آمد.^۴

و اهمیت این مسئله زمانی آشکارتر می‌شود که در غوغای عظیم کربلا و در دوران سخت اسارت، در حالی که انواع سختی‌ها و فشارها را به این کاروان وارد می‌آورند، آن‌چه بیش از همه آزارشان می‌دهد، قرار گرفتن در معرض دید نامحرمان است، در زیر نمونه‌هایی آمده:

- از سهل بن سعد ساعدی که در شام با کاروان اهل‌بیت(ع) برخورد می‌کند نقل شده که می‌گوید: پیش رفتم و به دختری که بر شتری برهنه سوار بود گفتم: تو کیستی؟ گفت: سکینه‌ام، دختر حسین بن علی(ع). سهل گفت: من از یاران جد شمایم، اگر درخواستی داری بفرما. سکینه گفت: به این بیدادگر تبهکاری که سر پدر بزرگوارم را بر نیزه دارد بگو سر را دورتر ببرد تا مردم با نظاره‌ی آن کمتر به ما خیره شوند...^۵

- زینب کبری(س) در اولین فرازهای خطبه غرایش در کاخ یزید، از گرسنگی و تشنگی و یاز سختی‌های بین راه شکایت نمی‌کند بلکه می‌فرماید: ای پسر آزاد شدگان، این داد و عدالت است که تو زنان و کنیزانت را در پرده بنشانی و دختران رسول خدا(ص) در اسارت بگردانی؟ این رواسا که چهره‌ی آنان آشکار و حرمت‌هایشان شکسته شود و از شهری به شهری سرگردان و هر کس و ناکس و دور و نزدیک و پست و شریف صورت باز آن‌ها را بتگرد...^۶

۱ . چرا حجاب؟! رضا بهروز نیا و نسرین قدیم.

۲ . سنن ترمذی، ج ۳، ص ۲۷، به نقل از می‌خواهم درباره حجاب بیشتر بدانم، سیمین‌دوخت بهزادپور، ص ۹۱.

۳ . غررالحکم و دررالکلم، ص ۳۹۰.

۴ . الطرائف-ترجمه داود الهامی، ص ۴۱۰ تا ۴۲۳.

۵ . آینه در کربلاست، محمدرضا سنگری، ص ۶۴۳.

۶ . آینه در کربلاست، محمدرضا سنگری، ص ۶۶۴

شناسنامه نشریه:

صاحب امتیاز: مؤسسه فرهنگی هنری

فرهنگ عاشورا – دزفول

سردبیر: عبدالکریم خاضعی نیا

طراح: مجتبی پورمحمود (۰۹۱۶۸۴۳۲۷۲۳)

پایگاه اینترنتی:

www.roozedahom.com

رایانامه (ایمیل):

info@roozedahom.com

نشانی موسسه: میدان شیخ انصاری،

کتابخانه علامه مخبر طبقه دوم

تلفکس: ۰۶۱-۴۲۴۲۷۷۷۷

وقایع اربعین

ما نیز در آنچه شهدا انجام دادند شریکیم

پس از زیارت مزار ابا عبدالله، جابر همراه عطیه به سمت مزار شهدا رفت و گفت: السلام علیکم ایتها الارواح الاتی خَلَّتْ بفناء قبر الحسین و اَنَاخَتْ بِرُخْلِهِ و... سلام بر شما که در راه حسین و در رکاب او شهید شدید، نماز را به پا داشتید و زکات را پرداختید و امر به معروف و نهی از منکر کردید و آن قدر خدا را عبادت کردید تا مرگتان فرا رسید.

سپس گفت: به خدایی که محمد را به پیامبری برگزید سوگند ما نیز در آنچه (شما شهدا) انجام دادید شریکیم.

عطیه شگفت‌زده از این سخن گفت: ای جابر چگونه؟ در حالی که ما در این دشت فرود نیامدیم و از کوهی بالا نرفتیم و شمشیری نزدیم اما این گروه سر از بدنشان جدا شده و فرزندانشان یتیم و همسرانشان بیوه شده‌اند. جابر پاسخ داد: ای عطیه من از رسول خدا(ص) شنیدم که فرمود: «مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حُشِرَ مَعَهُمْ وَ مَنْ أَحَبَّ عَمَلٌ قَوْمٍ أُشْرِكَ فِي عَمَلِهِمْ». هر کس گروهی را دوست بدارد با آنان محشور می‌شود و هر کس فعل و کار قومی را دوست داشته باشد در آن شریک است.

به خدا سوگند نیت من و یارانم همان نیتی است که حسین و یارانش بر آن بودند.

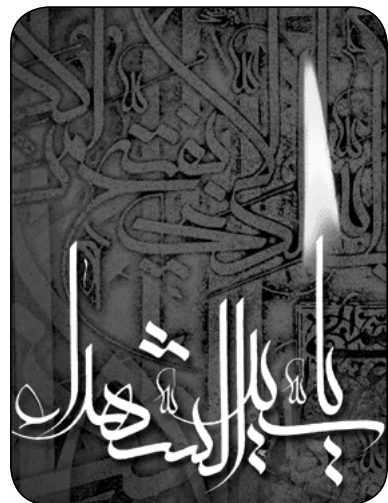
وصیت جابر به عطیه

پس از زیارت سیدالشهدا(ع) و شهیدان، جابر از عطیه خواست تا او را به سمت خانه‌های کوفه ببرد. پس از اندکی راه رفتن جابر به عطیه گفت: گمان دارم پس از این سفر تو را نبینم. آیا می‌خواهی تو را وصیتی کنم. آن‌گاه گفت:

«أَحِبُّ مَحَبَّةَ آلِ مُحَمَّدٍ مَا أَحَبَّهُمْ وَ أَبْغَضُ مُبْغَضَ آلِ مُحَمَّدٍ مَا أَبْغَضَهُمْ وَ إِنْ كَانَ صَوْمًا قَوْمًا وَ أَرْفَقَ. بِمُحَبَّةٍ (محمد) وَ آلِ مُحَمَّدٍ فَاتَّهَ إِنْ تَزَلَّ لَهُ قَدَمٌ بَكْرَةٌ ذَنْبُهُ ثَبَّتَ لَهُ آخِرَى. بِمُحَبَّتِهِمْ فَإِنَّ مُحَبَّتَهُمْ يَعُودُ إِلَى الْجَنَّةِ وَ مُبْغَضَتِهِمْ يَعُودُ إِلَى النَّارِ».

دوستدار دوستان آل محمد(ص) باش تا آن‌گاه که بر این حجت باقی و پابرجا باشی و دشمن دشمنان آل محمد(ص) باش تا آن‌گاه که بر این دشمنی پای بفرشند؛ هر چند فراوان روزه بگیرند و نماز بگزارند. با دوستان و دوستداران آل محمد(ص) نرم و مهربان باش چون اگر در اثر فراوانی گناه پایشان بلغزد پای دیگرشان به سبب همان دوستی اهل‌بیت(ع)، استوار و ثابت می‌ماند. بی‌تردید دوست ایشان به بهشت بازمی‌گردد و دشمنشان به آتش.

منبع: محمدرضا سنگری، آیینه در کربلاست، ص ۲۴۵

حرف اول

برای هیچ کس جز حسین(ع)، اربعین مکرر نیست.

نه پیامبر، نه شهید شمشیر محراب، نه، نه شهید مسموم مظلوم، نه حتی مادری که حسین(ع) محصول و پرورده‌ی آغوش اوست ... راستی چرا؟ پاسخ پرسش را در رمز و راز اربعین باید جست.

اربعین، روز کمال و بلوغ عاشورا است. روز «پایان اقتدار بیداد»، شکست شوکت دروغین عیبالله و یزید و بازگشت پیروزمندان و عزتمندان کاروانی است که چندی پیش زیر باران تازیانه و توهین و شامت و قساوت به کوفه و شام رفت.

چون عاشورا، پاسدار حریم اسلام، زنده‌کننده‌ی فضیلت‌ها و عظمت‌ها و در یک کلام «عامل بقای اسلام» شد و اربعین نقطه کمال عاشورا است، پس پاسداشت اربعین پاسداشت «همه‌ی اسلام» است و چون حسین(ع)، میراث‌دار همه‌ی انبیاست، اربعین او، اربعین همه‌ی انبیاست. در زیارت اربعین می‌خوانیم که: اعطیته موارث الانبیاء یعنی حسین «یکی» نیست، «همه» است و در نتیجه اربعین روزی برای همه است! برای پیامبر، علی، حسن، فاطمه و ...

در کربلا وقتی زینب کبری(ع)، به قتلگاه می‌رسد و پیکر پاره پاره‌ی برادر را می‌بیند می‌گوید ایوم مات جدی رسول الله، ایوم مات ابی علی بن ابی طالب، ایوم مات اخی حسن، ایوم ماتت امی فاطمه، یعنی حسین، همه است. خون او جلوه‌گاه همه عظمت‌هاست. در حسین و عاشورایش، پیامبر و علی و فاطمه و حسن هستند و حسین یکی است که همه است و اربعین او، اربعین همه.

اربعین حسین(ع) پایان بخش دو عنصر ویرانگر و ایمان‌سوز و تباہ‌کننده است، جهالت و حیرت و ضلالت. در زیارت اربعین می‌خوانیم که بذل مهجه فیک لیستنقد عبادک عن الجهالة و حیره الضلالة، حسین(ع)، جان خویش را عاشقانه بخشید یا بندگان را از جهالت و سردرگمی و بلا تکلیفی رهایی بخشید. اربعین، روز پایان گم‌شدگی، سردرگمی، گیبی و گمراهی است و مگر هدف همه‌ی انبیا و امامان جز رسیدن به این کمال، چیز دیگری است؟

وقتی اربعین تحقق همه‌ی این آرمان‌ها باشد. وقتی روز افتادن پرده‌ها و تماشای «حقیقت عربان و شکوهمند قرآن» باشد چرا مکرر نباشد.

در اربعین ما نیز با حسین(ع) میثاق و پیمان دیگر باره می‌بندیم. پیمان همراهی با او و حرکت بر همان جاده و صراط مستقیمی که او ترسیم کرده است.

اربعین، روز زیارت فضیلت و خوبی و زیبایی است. روز حضور جان در کربلا، روز مرور واقعه‌ای که گذشت تا در کربلا، با کربلا و کربلایی بمانیم. اربعین، روز تصمیم‌گیری برای استمرار عاشورا، در جان و جهان است.

محمدرضا سنگری

معرفه کتاب

✓ نام کتاب: با کاروان حسینی از مدینه تا مدینه، جلد ششم، «کاروان امام حسین(ع) در شام و حرکت به سوی مدینه منوره»
✓ مؤلف: محمد امین پورامینی
✓ تهیه کننده: پژوهشکده تحقیقات اسلامی
✓ محل نشر: قم
✓ ناشر: زمزم هدایت
✓ سال انتشار: ۱۳۸۸
✓ تعداد صفحات: ۳۹۹

***

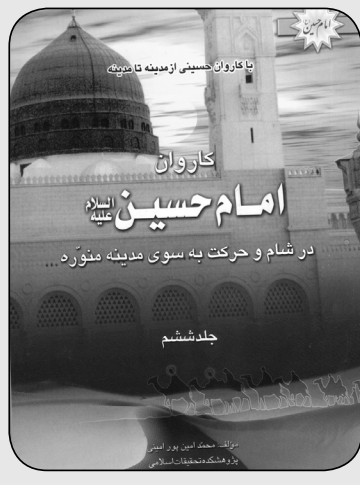
کتاب حاضر جلد ششم و آخرین بخش از موسوعه تاریخی(مع الركب الحسيني من المدینة الی المدینة) است که اتفاقات پس از شهادت امام حسین(ع) و یارانش را بیان و تحلیل می‌کند. مؤلف در این کتاب سعی دارد نتیجه‌ای را که کاروان ابا عبدالله(ع) دنبال می‌کرده، روشن سازد و نشان دهد که چگونه این درگیری خونین به سود شهید مظلوم کربلا پایان پذیرفته است. این کتاب دارای سه فصل می‌باشد که فصل دوم آن علاوه بر بیان شخصیت جابر و برپایی عزا در سرزمین طف، نظریات مختلف علما و تاریخ‌نویسان درباره‌ی اولین اربعین را ذکر و تحلیل می‌کند.

عناوین فصول عبارتند از:

۱- کاروان حسینی در شام ۲- بازگشت کاروان مطهر به کربلا ۳- بازگشت اهل بیت به مدینه

برخی از منابع استفاده شده در نگارش کتاب عبارتند از:

۱- ناسخ التواریخ ۲- العدد القویة ۳- مصباح الکفعمی ۴- البدایة و النهایة

امام حسن عسکری(ع) فرمود: نشانه‌های مؤمن پنج چیز است: پنجاه رکعت نماز (نماز یومیه و نمازهای نافله)، زیارت اربعین، انگشتر به دست راست کردن، جبین را در سجده بر خاک گذاردن، بسم‌الله الرحمن الرحیم را در نماز بلند گفتن»

وسائل الشیعه/ج ۱۰/ص ۳۷۵

آیا سند زیارت عاشورا صحیح است؟

استناد و اعتبار زیارات و دعا‌های رسیده از معصومین(ع) معمولاً از چند منظر مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱. سلسله روایان:

این که آیا روایان حدیث مورد اعتماد و وثوق اهل فن، یعنی متخصصان علم رجال می‌باشند یا خیر؟ اصلی‌ترین و قدیمی‌ترین متنی که زیارت عاشورا در آن وارد شده، کتاب کامل زیارات است. مؤلف کتاب متن زیارت را با پنج واسطه از حضرت باقرالعلوم(ع) نقل کرده و سپس صاحب کتاب مصباح المتهجد به نقل این زیارت مبادرت ورزیده است. روایت زیارت عاشورا دارای دو بخش است.

روایان بخش اول روایت عبارتند از: حَکِیْمٌ بْنُ دَاوُدَ بَنِ حَکِیْمٍ وَ غَیْرُهُ عَن مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى الِهُمْدَانِیِّ عَن مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدِ الطَّیَالِسِیِّ عَن سَیْفِ بْنِ عَمِیْرَةَ وَ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ جَمِیْعًا عَن عَلْقَمَةَ بْنِ مُحَمَّدٍ الخَضْرَمِیِّ وَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِیْلَ عَن صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَن مَالِکِ الْجُهَنِّیِّ عَن أَبِي جَعْفَرِ البَاقِرِ ع.

روایان بخش دوم: صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ الْجُهَنِّیِّ وَ سَیْفِ بْنِ عَمِیْرَةَ قَالَ عَلْقَمَةُ بْنُ مُحَمَّدٍ الخَضْرَمِیِّ فَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرِ(ع).

در مورد این روایان: اگر مبنای مرحوم ایت الله خوئی^۱ را در مقدمه کتاب پر ارج معجم رجال الحدیث بپذیریم، سند این روایت جز در یک مورد، هیچ اشکال فنی نخواهد داشت. بر این مبنا تمام رجال سند توثیق(تأیید) شده‌اند و فقط محمد بن موسی بن عیسی الهمدانی است که نجاشی، ابن الغضائری، صدوق^۲ و دیگران، او را تضعیف کرده‌اند؛ گر چه به تعبیر ایت الله خوئی توثیق(اعتماد) این قولویه و قولش در رجال کامل زیارات، معارض آن تضعیف است.

در چنین مواردی که نسبت به یکی از روایان زنجیره روایت تشکیک وارد می‌آید، معمولاً به عناصر پیش از او که متصل به معصوم است رجوع می‌شود، اگر آن‌ها مورد اعتماد و پذیرش اهل فن بودند، روایت را متقن و محکم می‌دانند. که در این جا تمام این افراد مورد اعتماد و ثقه هستند، بنابراین حاصل سخن این است که به فرض، مبنای مرحوم ایت الله خوئی و توثیقات عام ایشان را نپذیریم، روایت زیارت عاشورا ضعیف نیست و هیچ تضعیفی در هیچ کدام از رجال سند دیده نمی‌شود.^۳

۲. متن روایت و علم درایه:

در این علم متن روایت با مضامین و مفاهیم قرآنی و اعتقادی دین اسلام مورد بررسی قرار می‌گیرد. که زیارت عاشورا از این نظر حاوی عالی‌ترین مفاهیم و مضامین دینی است.

۳. بزرگانی که این زیارت را در کتب خود آورده‌اند:

منبع اول: «کامل زیارات» نوشته جعفرین قولویه

قمی(ره) این کتاب بیش از هزار سال قدمت دارد، نویسنده کتاب می‌گوید آن چه را که در این کتاب نقل کرده‌ام از اصحاب ثقه و مورد اطمینان آورده و از اصحاب شاذ و غیر معروف روایتی نقل نکرده‌ام.^۴
منبع دوم: «مصباح المتهجد» نوشته شیخ طوسی، (علیه الرحمه) صاحب کتاب تهذیب و استبصار که دو کتاب از کتب اربعه شیعه می‌باشد.
منابع دیگری که به زیارت عاشورا اشاره کرده‌اند، عبارتند از:

- مزار کبیر نوشته شیخ ابوعبدالله محمدبن جعفر المشهدی(علیه الرحمه) معروف به ابن مشهدی متولد(۵۱۰ هـ)، «المزار» محمدبن مکی معرف به شهید اول، وسائل الشیعه، شیخ حر عاملی(۱۱۰۴ هـ.ق)، المصباح، شیخ تقی الدین ابراهیم کفعمی(متوفای ۹۰۰ هـ)، بلد الامین، شیخ تقی الدین ابراهیم کفعمی(متوفای ۹۰۰ هـ)، بحارالانوار، علامه محمدباقر مجلسی(متوفی ۱۱۱۱ هـ.ق)، زادالمعاد، علامه محمدباقر مجلسی(متوفی ۱۱۱۱ هـ.ق)، تحفه الزائر، علامه محمدباقر مجلسی(متوفی ۱۱۱۱ هـ.ق)، عمده الزائر وعده المسافر فی زیارات و الادعیه، سید حیدر حسنی کاظمی(متوفای ۱۲۶۵ هـ)، مفاتیح الجنان، محدث قمی

۴. بزرگانی که نسبت به این زیارت مداومت داشته‌اند و آثار خواندن زیارت عاشورا:

- علامه طباطبائی، صاحب تفسیر المیزان، در تمام ماه محرم و صفر، به زیارت عاشورا و توسل به امام حسین(علیه‌السلام) مقید بود.

- امام خمینی(ره)، بنیان‌گذار نظام اسلامی ایران، در دهه اول محرم، هر روز زیارت عاشورای معروف را با صد مرتبه سلام و صد مرتبه لعن می‌خواندند.^۵

- در حالات آیت ا... نهجت گفته شده که هر روز زیارت عاشورا را با صد سلام و صد لعن می‌خواند و به آن اهتمام فراوان داشت.

✓ بنابراین نه تنها سند زیارت عاشورا، از جمیع جهات کاملاً صحیح است، بلکه از زیارات مورد تأکید و اهتمام معصومین(ع) و تبع آنان سایر بزرگان دین است و حاوی مهم‌ترین جهت‌گیری‌های شیعه است که مداومت به آن فراوان توصیه شده است.

۱. از بزرگ‌ترین متخصصان علم رجال در عصر ما.
۲. از علمای علم رجال.
۳. مأخذ شناسی زیارت عاشورا، مهدی سلطانی رنای، مجله فرهنگ کوثر، زمستان ۱۳۸۶، شماره ۷۲، ص ۱۵۷.
۴. کامل زیارات، ۶.
۵. مأخذ شناسی زیارت عاشورا، مهدی سلطانی رنای.